

Úvod, který je vlastně i závěrem

Obraz středověké společnosti se mění před našima očima v závislosti na tom, kolik toho o ní víme; tak se nám po naivních kresbičkách vynořují romantické ilustrace jakoby od Gustava Dorého, pak přicházejí realistické črty, jemná imprese i schematičnost l'art nouveau. Sem tam se mihne i poházené plátno kubisty, aby vyklidilo prostor monumentálnímu, a přitom pěkně zdeformovanému socialistickému realismu. Obrazy z posledních dob jsou v duchu postmoderny vybaveny nejrůznějšími atributy jmenovaných stylů a nezřídka se z nich stává výpravný, pořád však jenom disneyovský komiks. Jen jedno je jisté, nikdy nebude namalován skutečný obraz, který by byl přesnou kopií tehdejšího originálu. Středověk v přímém přenosu se prostě konat nikdy nebude a ani ty nejdokonalejší rekonstrukce zpracované pomocí počítačů se nestanou skutečností, budou vždy jen rekonstrukcemi, virtuálními realitami s použitím více či méně pravděpodobných postupů a skutečných trojrozměrných předmětů.

Historik je právě ten, který tyto obrazy maluje. V dnešní době se diskuse často vedou o tom, zda je dobré malovat co nejvíce pomocí drobných tahů štětce a vytvářet tak plátno, které spíše než popisnému realismu odpovídá právě stylu impresionistů, nebo se rozmáchnout a tvořit velkolepou fresku ne nepodobnou kupř. plátnům Muchovy Slovanské epopeje. Po pravdě řečeno, k obojímu je třeba řady skic, a tak, aniž bychom řešili onen zatráchtilý spor, chceme se věnovat nadále především praktickému skicování.

I když jsme k bádání o středověku a jeho dějinách vyzbrojeni množstvím detailních informací a obecnou znalostí metodologických postupů, máme jeden základní handicap. Naše myšlení je formováno jinými principy, než myšlení středověkého člověka. Proto nám jsou mnohé skutky tehdejších lidí jen těžko pochopitelné, proto se je snažíme, seč nám síly stačí, vysvětlovat, ovšem na základě znalostí, které o době máme, resp. myslíme si, že je máme. Středověké jevy pak posuzujeme v rámci systému, který jsme sami vytvořili. A to je pro nás ten správný středověk! Takový, který odpovídá našim vědomostem o té době. Běda, jestli něco podle nově nalezených či jen podle nových kombinací a analýz dříve známých pramenů, ze systému vypadne. Pak se většinou nemění systém, ale hledají se chyby středověkého pramene. Kronikáři se označují za mluvky, notáři za falzátory ... A on se přitom žádný systém ani nemusí měnit, protože třeba žádný nebyl. Zde jsme vlastně u jádra věci. Naši mentalitě, závislé na osvícenském racionalismu a následných směrech, je totiž vlastní věci „škatulkovat“ a vytvářet pokud možno přísně hierarchic-

ké systémy.¹ Středověku byl podobný přístup zřejmě cizí. Podobně, jako mu byla cizí originalita. To vše samozřejmě vyplývalo ze všeobjímající křesťanské ideje, kdy hlavním smyslem všeho konání byla spása, jejímž prostředníkem se stal Ježíš Kristus. Jen ta činnost měla smysl, která vedla člověka ke šťastnému konci. Když se mnich vydatně modlil, rytíř čestně bojoval a rolník poctivě pracoval, pak bylo vše v pořádku. Zde bychom našli princip hierarchičnosti ve středověké společnosti, který se ovšem nerealizoval prostřednictvím institucí (vzpomeňme jen, jak dlouho trvalo u církevních řádů, než přišly s principem hierarchické organizace - dominikáni, minorité, tedy cca 600 let; clunijští se svým pokusem vlastně neuspěli), nýbrž postavením jedince v určité vrstvě. A tyto vrstvy nebyly neprostupné. V českých poměrech „neprostupnost“ přinesl vlastně až pozdní středověk

Iluzi harmonického světa (jak víme, harmonickým nikdy nebyl, neboť harmonie chodu lidské společnosti se nachází jen ve spiscích utopických myslitelů) rytířů, duchovních a rolníků osudově narušili obchodníci a řemeslní výrobci. Naleptali svými penězi, svojí šikovností a podnikatelskou odvahou základy „kamenného“ světa. Sebrali monopol římskokatolické církvi. Trvalo to sice pár staletí, ale zvítězilo. To však již nebyl středověk. Zároveň nás to středověku nesmírně vzdálilo.

V jedné věci se však dnešní doba kupodivu středověku podobá více než dost. Totiž v opisování historických děl. Zatímco ve středověku však byla odpovědná kompilace považována za ctnost, v dnešní době pohlížíme na opisovače myšlenek starších i současných autorů nevráživě; tu se nám otevírá široké pole módní historické „červené knihovny“ - příhody velikánů se mísí s nejrůznějšími obskurními historkami, píše, kdo má ruce a nohy. Neexistence či neúčinnost obranných mechanismů je pro historickou obec typická (pokud se ovšem na této produkci sama nepodílí).

Vraťme se však k tématu českého středověku. Jádra mnohých názorů prezentovaných současnou vědeckou generací mají přechasto svůj původ u některého z historiků generací starších. To znamená, že se v praxi neprověřují lopotně cesty, jimiž dřívější autoři ke svému poznatku došli, jen se jejich teze modifikují, upravují, „oprašují“. Jedním z typických příkladů je tak často opakovaná fráze o vzniku *dominium generale* a *dominium speciale* za panování Václava II.; dostala se mimochodem v různé podobě i do mnoha učebnic.² S tímto oddělením dvou sfér panování přišel vlast-

(1) Zajímavou charakteristiku českého středověkého státu ve 13. století jako „regulované anarchie“ podává D. TŘEŠTÍK: *Myslití dějiny*. Praha - Litomyšl 1999, s. 98-99. Ve svých úvahách také upozorňuje na tendenci novodobého intelektuálního světa ztotožňovat stát s byrokracií.

(2) Srov. např. SPUNAR, P.: *Kultura českého středověku*. Praha 1985, s. 186: „Spolehlivou

ně Josef Šusta,³ který ovšem nehovořil nikdy o tom, že by k tomuto rozdělení za Václava II. došlo, nýbrž o tom, že Václav, „jehož duch právníckým vzděláním dotčený miloval přesné distinkce“ či „pod vlivem scholasticky-právníckých sklonů svých“,⁴ takto rozdělení své panovnické moci chápal.

rovnováhu mezi panovníkem a soupeřícími feudály se podařilo vytvořit až Václavu II. Vyšel z ekonomických vztahů a rozlišil své pravomoci vzhledem k *dominiu generale* a *dominiu regale*. Zatímco první fakticky spravovali světská a církevní feudálové, druhé zůstalo majetkem krále.“ DĚJINY ZEMĚ KORUNY ČESKÉ I. Od příchodu Slovanů do roku 1740. Praha 1992, s. 94: „Reálným poměrem ve státě odpovídalo teoretické rozdělení královské vrchnosti na dvě sféry - *dominium generale* (panství obecné - fakticky nad šlechtickými obcemi v Čechách a na Moravě) a *dominium speciale* (panství nad užším královským vlastnictvím, tvořeným hlavně městy a kláštery). *dominium speciale* bylo „královstvím“ v užším významu a Václav mohl v jeho rámci lépe uskutečňovat své zákonodárné záměry.“ Někdy si výroky autorů doslova odporují, jak lze ilustrovat na příkladu V. VANÍČKA: *Strukturální proměny české státnosti ve starším středověku*. In: VII. sjezd českých historiků. Praha 1994, s. 143: „Za přímé vlády Václava II. došlo ke korekci ve vztazích mezi panovníkem a šlechtou teoretickým oddělením královského *dominia speciale* (vlastní doména - 'království' v užším smyslu) a *dominia generale* (království obecné - včetně zemské šlechty),“ a J. ČECHURY: *České země v letech 1310-1378*. Lucemburkové na českém trůně I. Praha 1999, s. 109-110: „Nejdříve je nutné si provést vymezení **královské moci**. V době Václava II. (1283-1305) došlo k faktickému rozdělení královské vlády na *dominium speciale* (=přímé panování) a *dominium generale* (= královská práva nad všemi obyvateli Čech a Moravy, o něž se panovník dělil se šlechtou, popřípadě s církevní vrchností).“ Došlo tedy k teoretickému nebo faktickému oddělení? Že jde o obsahově naprosto rozdílné soudy, je nasnadě. U teoretického oddělení bychom se samozřejmě museli ptát po zdrojích této teorie, na to však autor neodpovídá a neobtěžuje se ani v poznámce uvést, kde vzalo jeho tvrzení svůj počátek. Podobně srov. TŘEŠTIK, D.: *Mysliti dějiny*, s. 98, 144.

(3) ŠUSTA, J.: *Poslední Přemyslovci a jejich dědictví 1300-1308*. Dvě knihy českých dějin. Kus středověké historie našeho kraje. Praha 1917, s. 172: „Václav II., jehož duch právníckým vzděláním dotčený miloval přesné distinkce, dělil výslovně souhrn své moci ve dvě: na ‚*dominium generale*‘ a ‚*dominium speciale*‘.“ ŠUSTA, J.: *Soumrak Přemyslovců a jejich dědictví*. České dějiny II 1. Praha 1935, s. 524: „Václav II. sám dělil pod vlivem scholasticky-právníckých sklonů svých veškeren souhrn své královské moci výslovně ve dvě: na ‚*dominium generale*‘ a ‚*dominium speciale*‘. Názvem obecného panování shrnoval patrně veškerá práva vůči svobodným Čechům i Moravanům, mocným i drobným, a vůči jejich poddaným, plynoucí z obecné podstaty moci královské a omezená ‚zvykem zemským‘. Panování ‚zvláštní‘ naproti tomu tvořilo jakýsi jiný kruh užší, v němž se moc královskájevila zesílena určitým vztahem osobitým, kde tedy král jest spolu buď vlastníkem regálů, gruntovní vrchností nebo aspoň ochranným fojtem.“

(4) Takto J. Šusta zřejmě uvažoval na základě slov zbraslavského kronikáře - PETRA ŽITAVSKÉHO KRONIKA ZBRASLAVSKÁ. FRB IV, s. 40: „*Professores quoque iuris canonici, aliarumque facultatum aut arcium peritos frequenter in curia sua habere studuit, quatenus dum ipsos de occultis scienciarum suarum terminis invicem sibi colloquentes ettenderet, ad ignotarum rerum noticiam ex ipsorum brigosis colloquiis deveniret, ex qua re tantum assuefactus questiones diversarum facultatum quandoque proposuit, et expertos in eisdem nonnunquam arguendo ad propositum subtiliter imbrigavit, quatenus ex opinionum varietate tandem veritatis fructum per-*

Aniž bychom nyní řešili, na jakém základě byl Šusta oprávněn vynést takový soud, je třeba připomenout, že celá řada autorů jeho formulace chápala tak, jako by za Václava II. teprve k takovému oddělení opravdu došlo. Přitom podrobné studium této problematiky jasně ukazuje, že k oddělování obecné a zvláštní oblasti panování muselo *de facto* docházet nejméně od konce 12. století, patrně však již dříve, zkrátka v době, kdy se ve větší míře objevují alodní statky, a k zesílení došlo se vznikem prvních skutečných měst, kdy panovníkovy zájmy zastupuje podkomoří a v rámci celé země hrají podstatnou roli královští vilikové neboli krajští rychtáři. Šustova slova tak byla špatně pochopena či spíše z nedbalosti překroucena – říkal totiž, že panovník takto svoji vládu chápal, nikoli, že toto rozdělení zavedl. Únikový koridor představuje, při zachování úcty k Šustově vyjádření, formulace, že dlouhodobý, desetiletí trvající proces oddělování *dominia generale* a *dominia speciale* byl završen v době Václava II., kdy – bylo-li tomu skutečně tak – získal také teoretické zdůvodnění. V praxi se totiž tento poměr projevoval již dávno – *dominium speciale* je totiž realizováno a vyjadřováno panovníckou komorou (a urburou), výkonem regálních práv a institováním speciální berně, *dominium generale* se naproti tomu v hmotné rovině realizuje v podobě generální berně, v mocenské panovníkovým podílem na chodu zemského (státního) ústrojí, které se však čím dál tím více dostává do rukou šlechty, resp. formujícího se panského stavu, a v neposlední řadě jeho postavením „nejvyššího vojenského pána“.

Známe poměrně pregnantně formulovanou představu o tom, co je panovník a co je jeho svrchovaným úkolem. Přichází s ní Tomáš Akvinský ve spise *De regno ad regem Cypri*, který byl snad určen kyperskému králi Hugovi III. (1253–1267) z rodu Lusignanů:⁵ „Nechť si je tedy král vědom toho, že na sebe vzal takový úřad, aby se stal v království tím, čím je v těle duše a ve světě Bůh. Jestliže si toto dobře promyslí, vznítí se v něm horlivost spravedlnosti, uvědomí-li si, že byl ustanoven k tomu, aby v Božím zastoupení vykonával v království soud; na druhé straně se v něm probudí mírnost a laskavost, bude-li na všechny své poddané pohlížet jako na své vlastní údy.“⁶ Nelze spolehlivě zjistit, zda vůbec, a pokud ano,

ciperet et magistrorum animos ad investigandum scienciarum suarum abdita ex collacionis examine incitaret, cuilibet in terminis sue facultatis alludendo questiones apposuit, et conferendo cum eo multorum dubitabilium difficultatem removens, scisso latebrarum velamine veritatis lucem invenit.“

(5) Český překlad nedokončeného díla i část pokračování (oboji, spojeno v jeden celek, se ve středověku šířilo pod názvem *De regimine principum*), jehož autorem byl Tomášův sekretář Tolomej z Luccy, vydal Stanislav Sousedík ve sborníčku *Texty k studiu dějin středověké filosofie*. Praha 1994, s. 25–94.

(6) Tamtéž, s. 53.

tak nakolik, mohl tento teoretický, poněkud nekonzistentní spis s četnými citacemi s Písma, Otců i antických autorů ovlivnit obecné představy o charakteru panovnické vlády v českých zemích.⁷ I bez znalosti tohoto dílka však bylo možné v teoretické rovině čerpat především ze dvou zdrojů: tím prvním byl Starý zákon, především knihy Samuelovy, Královské a Paralipomenon, druhým pak Augustinovo *De civitate Dei*.⁸ Jak hluboko byla vryta obecná představa o panovníkovi jako spravedlivém soudci ostatně dokládá také náš Dalimil, právě když na známém místě hodnotí způsob vlády Václava II.: „A v tom pokoji v úřadě rozléně, /o němž jemu bylo býti, o tom pačě tbáti najměně./Kniežecí úřad jest v súdě seděti/a sirotci žalobu slyšěti./On pro sirotky na súdě nesědáše,/ale dievčie dědiny jiným dáváše./Sirotci a vdovy k němu voláchu,/ vdovy se dcerami před ním klekáchu./Vida to, přeč pojedieše,/pánu některému súd rukú pokynieše./A ti páni tak sirotky súdiechu,/až jich dědiny sobě i přisúdiechu.⁹

Zde se u autora tzv. Dalimilovy kroniky ozývá zcela jasně kritický tón vůči králi; takový způsob uvažování odpovídá jeho celkovému náhledu na vnitřní politiku českého státu. Autor je reprezentantem šlechty a jeho názory z tohoto prostředí vycházejí. Rolí šlechty, alespoň té nejvyšší, bylo „sedět“ za panovníkova předsednictví na zemském soudu a nalézat zde zemské právo. Je docela dobře možné, že Václavova nechuť zabývat se běžnou soudní rutinou vyvolávala u šlechty (spíše však střední a nižší, která na soudě nezasedala), pro kterou se jednání před zemským soudem

(7) Tomášův, resp. Tomášův a Tolomejův traktát, stejně jako stejnojmenné dílo (*De regimine principum*) Tomášova následovníka Aegidia Romana, které sepsal v letech 1277-1279, představují pro vrcholný a pozdní středověk dvě vůbec nejrozšířenější práce ze skupiny tzv. knížecích zrcadel (*LEXIKON DES MITTELALTERS IV*, odst. 1046). Ze starší, tímto směrem orientované tvorby je nutné připomenout bezesporu spis Hinkmara z Remeše pro Karla Velikého nazvaný *De regis persona et regio ministerio* (873), *Speculum regum* pro Jindřicha VI. od Gottfrieda z Viterba (1180-1183) a především slavný *Policraticus* Jana ze Salisbury (1159), který sice není obsahově knížecím zrcadlem, přesto však tuto tvorbu z morálně-etického hlediska významně ovlivnil. Stručně zmíníme alespoň dvě díla z prostředí francouzského královského dvora doby Ludvíka IX. Svatého - *Eruditio regum et principum* od Gilberta z Tournai (1259) a *De eruditione filiorum regalium* a *De morali principis instructione* od Vincence z Beauvais. Vlivem knížecích zrcadel a jejich exemplů na modelování postavy panovníka se zabývá nejnověji Jacques LE GOFF - srov. recenze na jeho knihu *Saint Louis* (Paris 1996) v ČČH 95, 1997, s. 485 (autor Martin Nejedlý), a v *Przegląd historyczny* 87, 1996, s. 883-884 (autor Jerzy Pisiak).

(8) I S, 8-9, 16; I KR, 1-3; I Pa, 11; AURELIUS AUGUSTINUS: *O Boží obci knih XXII*. Díl 2. Praha 1950, s. 207 nn.

(9) STAROČESKÁ KRONIKA TAK ŘEČENÉHO DALIMILA (2). Vydání textu a veškerého textového materiálu. K vydání připravili J. Daňhelka, K. Hádek, B. Havránek, N. Kvitková. Praha 1988, s. 90, verš 15-26.

stávalo výhradním forem, na němž mohly být projednávány právě majetkové záležitosti, značnou nechuť.

Přístup obou zbraslavských kronikářů, Oty a Petra Žitavského, je samozřejmě od autora Dalimila odlišný, stejně jako má odlišnou funkci jejich kronika. Především v Otově líčení nejde ani o oficiální státní historiografii ani o kroniku klášterní, nýbrž spíše o apologetický spis s některými hagiografickými rysy. Kronikáři vědí, že „všechna moc pochází od Boha“,¹⁰ více než realizace konkrétních způsobů vládnutí je zajímavá, že panovník naslouchal radám zpovědníků, byl zbožný a štedrý k nuzným.¹¹ Jakýsi vrchol pak představuje pro kronikáře králův úmysl z doby, kdy se zhoršila tuberkulóza - totiž předat vládu synovi a dožít svůj život ve službě Bohu v areálu zbraslavského kláštera.¹² Zde by ovšem bylo nutné vědět, nakolik jde o klišé pocházející z výzbroje hagiografů a nakolik mohl král, sám ovlivněný zbožným čtením všeho druhu, veřejně projevat touhu po takovém osudu, aniž by počítal s jeho realizací. Na jiném místě ovšem kronikář Ota vypráví, jak král svěřoval významné úřady v zemi - správním i soudním - ve většině případů (pomineme-li úřady dvorské) věrným a schopným jedincům.¹³ Tato pasáž v zásadě koresponduje s tvrzením autora Dalimila, králova schopnost vybrat si vhodné spolupracovníky je však zdůrazněna jako ctnost.

Právě realita výroků, jež kronikáři vkládají do úst postavám, o nichž vyprávějí, představuje jeden z nejtvrděších oříšků. Vždyť zbraslavští kronikáři, a zvláště Petr Žitavský, byli přímými účastníky celé řady událostí státního významu a lze tedy rozvažovat o autenticitě či alespoň míře autenticity vložených výroků. Tak se někdy až příliš benevolentně považovala králova slova o finanční tísní, jež měl pronést před smrtí, za přímý důkaz toho, že na konci jeho vlády přišly české země do hospodářského krachu způsobeného neúměrně vysokými výdaji královského dvora. V návaznosti pak kronikář uvádí rady, jež měl udělit umírající král svému synu Václavovi. Pokud bychom počítali s radami praktickými či hlubšími úvahami o morálce, zmýlili bychom se, neboť to, co autor vkládá králi do úst, je chvála Boha a výzva synovi, aby žil v bázni Boží, teprve pak mu Bůh dopřeje úspěchu.¹⁴ Takového krále chce mít ovšem kronikář od počátku. Král, jenž se obrací na smrtelném loži k Bohu, je tím správným panovníkem, který je vzorem potomkům i svému lidu. Pokud tedy J. Le Goff

(10) ZBRASLAVSKÁ KRONIKA. CHRONICON AULAE REGIAE. Praha 1976, s. 110.

(11) Tamtéž, s. 75-76, 106-107, 129.

(12) Tamtéž, s. 129.

(13) Tamtéž, s. 71.

(14) Tamtéž, s. 130-131.

nachází v tehdejší historiografii silný vliv připodobnit Ludvíka IX. trpícímu Kristu-králi, bylo by možné uvažovat, zda český Václav II. není v myslích cisterciáckých kronikářů trpícím svatým vyznavačem. K rozboru díla v tomto směru by však bylo třeba podniknout celou řadu dílčích kroků a zkoumání.

Jak se ovšem obecná představa o výkonu vlády realizovala v konkrétních podmínkách? Jak vlastně fungovalo „vládnutí“ ve státě posledních Přemyslovců? Je jisté, že k pochopení této problematiky mohou společně s politickými dějinami napomoci dějiny správní. Zaměřili jsme se proto na pět oblastí moravských středověkých správních dějin. Tou první je záležitost ryze administrativní povahy, která ovšem úzce souvisí s vývojem soudnictví a potažmo i ekonomiky středověkého státu - otázka zrodu moravských provincií neboli krajů. Druhý okruh, úzce navazující, představuje vývoj soudní organizace, především soudnictví založeného na zvykovém zemském právu. I když z časového hlediska nám jde hlavně o dobu posledních Přemyslovců, tedy o 13. století, a ještě úžeji o jeho druhou polovinu, v této kapitole se projevila nutnost přesáhnout na jedné straně do závěru 12. století, na straně druhé až do druhé půli století čtrnáctého. Třetí okruh je věnován moravským podkomořím a tím pádem i objektu činnosti těchto úředníků - zeměpanské komoře, resp. její nejvýraznější části - městům a klášterům panovnického založení. Čtvrtý okruh se zabývá úřadem lovčího a rozpadajícím se zeměpanským lesním a loveckým regálem. A konečně pátou zkoumanou otázkou, či komplexem otázek, jsou děje v letech 1278-1283, kdy země podléhala římskému králi Rudolfovi.

Práce sama přinesla některá zjištění, která více či méně neodpovídají běžně přijímaným výkladům. Tak nelze např. prokázat plnou správní kontinuitu staršími autory předpokládaných hradských obvodů totožných s šesti arcijáhenstvími Zdíkovy listiny s provinciemi (krají) 13. století.. Pro správní vývoj ve 13. století byly rozhodující tři úděly - Olomouc, Brno a Znojmo - z nichž se oddělovaly další provincie různým způsobem. Takto derivované provincie pak nebyly „plnoprávné“ s původními úděly. Také velké soudy původně fungovaly jen ve třech úředních centrech a svým složením v podstatě kopírovaly stav pražských soudních úředníků. Pro 13. století však nelze hovořit o žádném pevném soudním dvoře, ani zcela pevných principech soudního procesu, zvláště, když se soud zemských (krajských) úředníků postupně stává privilegovaným forem šlechty. Jisté je, že ve třech úředních centrech již od počátku 13. století vystupují čtyři úředníci, které lze pro jejich podíl při soudním řízení nazvat soudními - jsou to purkrabí, komorník, soudce (cúdař) a vilik (provinciální/krajský rychtář). V dalších krajských střediscích vzniká systémem podobný, ani v jednom případě však není kompletní. Tito

„provinciální“ úředníci ovšem nejsou chápáni jako úředníci krajští, nýbrž jako úředníci zemští; nejdůležitější jsou však soudní zasedání více provincií za přítomnosti krále nebo jím delegovaných předsedajících. Postupnou, avšak neřízenou integraci dochází v první polovině 14. století k vytvoření dvou úd - brněnské a olomoucké, přičemž se, zjevně v závislosti na úpadku panovnické komory a do jisté míry podle českého vzoru, redukuje a upravuje počet úředníků. Proto lze odmítnout názory o rozsáhlé soudní reformě za Přemysla Otakara II. I reforma Karla IV. v roce 1348 je v zásadě jen „melioratio“ stávajícího nepořádného stavu, kdy panovník v souladu se šlechtickou obcí obnovuje zemské desky a dává řád soudnímu jednání podle českého vzoru.

Definitivně lze zamítnout názory, že v některých obdobích na Moravě fungoval nejvyšší komorník. V drtivé většině případů jde o podkomořího, jenž užíval nejednoznačné titulatury. Měl na starosti královská (markraběcí) města, jež začínají vznikat již od počátku 13. století, a kláštery královského založení. Rozhodně však nebyl panovníkovým soukromým financieřem, jak se častěji opakuje, jeho úřad byl těsně spojen s komorou, včetně pravomocí ochránce a soudce. V průběhu 13. století se také *de facto* rozpadá panovnický lesní regál a tím dochází také ke snížení významu lovčích, v předchozím období velmi důležitých úředníků právě z hlediska ekonomického.

Správa země v období po bitvě u Suchých Krut fungovala, zcela jistě, pokud žil olomoucký biskup Bruno. Mezi novým správcem země Albrechtem Saským a částí nejmocnější šlechty došlo sice k rozporům, nic však nenasvědčuje rozsáhlejšímu poškození země soldateskou či loupeživou šlechtou. Bude nutné se také rozloučit s představami, že společně s Brunem spravoval zemi (její jižní část) basilejský biskup Jindřich z Isny či s naprosto neodůvodněnými názory některých historiků, že Rudolf chtěl jih Moravy odtrhnout a připojit k Rakousům, v nichž budoval mocenskou základnu svého rodu.